

Bakblåsare och sekunderare

När Folkmusikkommissionens arbete med Svenska Låtar var slutfört kunde upptecknaren Olof Andersson (OA) åta sig uppdraget att göra en grundlig folkmusikinventering i Sörmland. Resultatet blev 1001 låtar och ur dessa valde OA femtio melodier till förbundets första låthäfte 1937.

Melodierna var arrangerade för två fioler och Olof Andersson var kanske inspirerad av Knut Håkanssons – ”kontrapunktikern i vadmalsrock” – arrangemang av skånska melodier 1927.

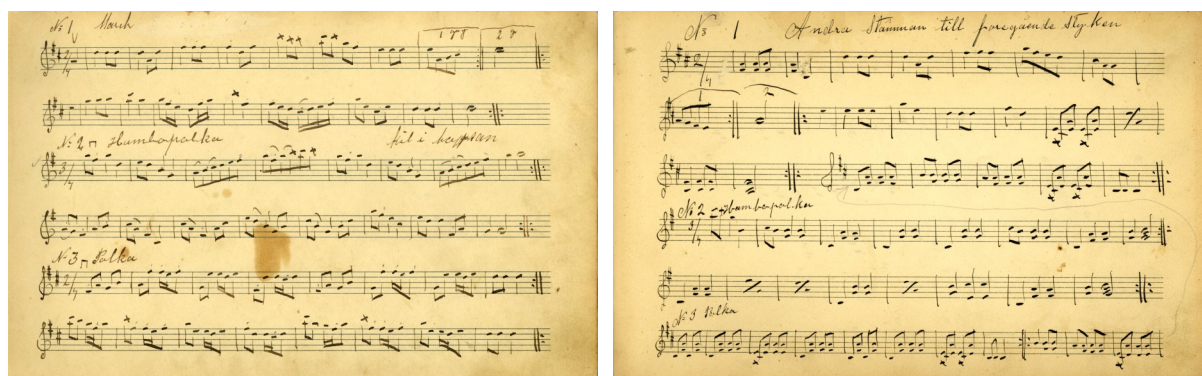
Att arrangera folkmelodier med en kontrapunktisk andrastämma, som kompletterar melodin, blev stilbildande för många kommande folkmusikutgåvor i hela landet.

På 1940-talet började spelmanslagen bildas och de färdiga arrangemangen passade bättre än det traditionella spelmanskompet i dess varierande former. Det traditionella spelmanskompet dog mer eller mindre ut...

På 1970-talet övergick spelmansförbundet till att publicera arkivmaterial utan komponerade stämmor och överlät utförandet till spelmännen. Duktiga ”bakblåsare” som Spel-Arvid i Nyköping och Bertil Sjöberg i Sparreholm gjorde sina egna stämmor och så sakteliga började även den enkla sekunderingen spridas igen.

Kompet finns sällan nedskrivet, men i arkivet finns några exempel

Spelmansförbundets förste ordförande **Seth Carlsson** i Strängsjö började skriva sina notböcker när han var 15 år. Han hade troligen Albert Gustafsson-Wall som lärare. Wall var född 1866 i Skedevi och hade lärt bl.a. av CA Lindblom. Notsamlingen omfattar 177 melodier varav över hundra har noterade stämmor - komp omväxlande med tersföljder. En fiolskola från 1800-talet!

De tre första melodierna ur Seth Carlssons noter. Skrivna 1899 då Seth var 15 år.

För den som vill lära sig 1800-talskomp är Seth Carlssons noter en bra början. Allt finns på hemsidan.

Hämta! http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/?page_id=650

Spelmansböckerna innehåller i enstaka fall en eller annan andrastämma. På Sörmlands museum finns en notbok daterad **Lars-Göran Andersson/Högberg** 1832. Spelmannen var från östra Nr 19 i samlingen är en polonesse med en enkel sekundstämma.

Polonesse nr 19 ur notbok L-G
Andersson/Högberg 1832.
Sörmlands museum.

Notboken finner du på hemsidan. **Hämta!**

http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/?page_id=420.

Alla polskorna finns som lyssningsbara midifiler. Lyssna på nr 19: **Hämta.**

<http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/wp-content/uploads/2013/04/1832-19.mid>.

Vad ända in i...

??????????

Lugn, kvadraterna med prickar innehåller länkar till internet.

Med din smartphone eller läsplatta kan du lyssna på ljud eller komma till en viss hemsida med noter eller annat innehåll som kompletterar artikeln du läser.

Artikeln om bakblåsarna är Sörmlandslåtens försök med ny teknik.

För att kunna lyssna måste du ladda ner en app som kan läsa koden. Sök "QR code" i App Store eller Google Play så finner du läsare.

Förhoppningsvis kommer många kommande artiklar att kompletteras med lyssningsmöjligheter!

Lycka till!

Prova här – Christina Frohm spelar en polska efter Oskar Sjöberg.

Alfred Andersson, Lotorp, Östergötland var Lindblomsselev och i hans notböcker finns ett dussin melodier med andrastämmor.

Engbergskan, polkett ur notbok efter Alfred Andersson, Lotorp

De första fem takterna i andrastämman är ett exempel på "tersning", stämman följer melodin, en ters (två tonsteg) under. Tersen klingar ofta bra i melodin. Men inte alltid...

Olof Andersson skriver i sina uppteckningar om lantbrukaren och fjärdingsmannen **Karl David Karlsson** i Råby-Rekarne som lärt spela fiol av en år 1936 avliden, över nittio år gammal skomakare, Olof Olsson från Strömstugan i Råby-Rekarne. Hela familjen Karlsson är musikalisk, och tre av sönerna spelade fiol. Då en av sönerna sekunderade fadern, stämde han ner sin fiol på följande sätt: [Ess-B-F-C]. När Karlsson spelade i d-dur, hade alltså sonen f-dur; en originell och betagande klangkombination. Ett rationellt sätt att tersa, men tersen är inte alltid harmonisk tillsammans med melodin... Även Gustaf Flodqvist i Husby-Rekarne använde stämningen, skriver OA.

Fanns det ingen kompare kunde man, som upptecknaren AG Rosenberg skriver 1879, *lämna en annan fiolin till någon person som åtminstone hade känsla för takten, och sagda person sekunderade sedan på det sätt, att han jämt och ständigt strök endast på lösa strängarna g och d.*

G och D är bra borduntoner till G-dur. Bordunspel är användbart till många äldre melodier.

Några ljudande exempel

Noter säger inte mycket om själva utförandet. Det gäller i hög grad kompet, som ju inte bara skall vara ett harmoniskt komplement till melodin utan också ska förstärka rytmiken.

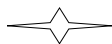
Bröderna Erik och Edvard Pettersson, Fogdö

Edvard Pettersson, Fogdö/Skebokvarn (f. 1896) och hans bror **Erik Pettersson** (f. 1889) berättar om sekundering, högt och lågt komp och att de turades om att sekundera, spelar en polska med sekundering. (Insp. 1974, 186-1-22)

Lyssna!

<http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/?p=2164>

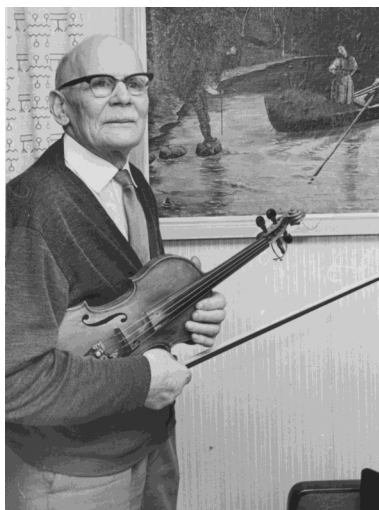
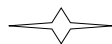

När tre spelmän samspelade var det vanligt att två sekunderade, den ena i lågt och den andre i högt läge, det kallades *grovt och grannt*.

Lyssna när **Marianne Skagerlind Furå**, **Anita Hedlund** och **Sören Olsson** spelar en av Sörens polskor. (Insp. 1993, 84j-27)

[Lyssna!](#)

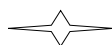
<http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/?p=2161>

Ivar Boström (f. 1886) hade alltid rollen som kompare tillsammans med fadern **Albert Boström**, "valsernas konung", sina bröder eller andra spelmän. På en spelkurs kompar Ivar en grupp spelmän som lär sig en av hans valser efter far. (Insp. 1975, 115-1-22)

[Lyssna!](#)

<http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/?p=2163>

Storspelmannen **Carl August Lindblom** hade många elever i Östergötland och Sörmland. Liesmederna vid Igelfors bruk (Regna socken, Finspång) spelade med Lindblom.

Johan Åsberg (f. 1866) var en av dem och traditionen fördes vidare av bland andra sonen **Hjalmar Åsberg** (f. 1894), lieriktaren **Ivar Grundström** (f. 1887), liesmeden **Karl Lindblad** (f. 1878) och "Ängtorparn" **Bertil Johansson** (f. 1916).

Ängtorparn skaffade tidigt en trådspelare och i en inspelning från 1950-talet kan du höra Ivar Grundström och Hjalmar Åsberg i två låtar med starkt driv!

Tack Regna Hembygdsförening som bevarar uppteckningar och inspelningar efter liesmederna!

Södermanlands regementes paradmarsch. [Lyssna!](#)

<http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/?p=2343>

Kalle Lindblads hambopolska. [Lyssna!](#)

<http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/?p=2344>

Sören Olsson, Strängnäs (f. 1941) har ett ålderdomligt kompsätt – simel – i tradition efter sin far och andra släktingar i Sunne socken, Jämtland. (Simel – understämma, bistämma till melodi – uttalas med långt ii och tjockt l)

Sören beskriver simel som något mitt emellan sprutlackerade andrastämmor och vanlig bondsekund. Blandningen av stråk och knäppningar ger en extra dimensionen till kompet.

Två videoinspelningar från 2013:

Stenbockens vals efter Per Lundqvist

[Video!](#)

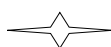
<http://youtu.be/3zn7qmi3-K8>

Polska i A ur Sörens tradition

[Video!](#)

http://youtu.be/GSpq_qi8eUM

1969 överlämnade **Gösta Kjellgren** i Valla (f. 1908) en samling noter efter far och farfar till SSF. Gösta spelade själv fiol och sekunderade Ivar Boström, som spelade en patrikat efter sin far. (Insp. 14-2)

[Lyssna!](#)

<http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/?p=2158>

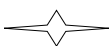

Gunnar Sjögren, Strängnäs/Bandhagen (f. 1895) berättade att Johan i Mågla (Johan Arvidsson från Jäder, Gunnar Sjögrens farbror) höll fiolen långt ner på magen och visar hur han spelade sekund

(Insp. 1965, 45-28)

[Lyssna!](#)

<http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/?p=2160>

Ture Larsson, Sorunda (f. 1882) spelade tillsammans med sonen en vals med sekundering.
(Insp. 1963, 101-25)

[Lyssna!](#)

<http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/?p=2162>

Bröderna **Arvid o Edvard Pettersson**, Vagnhärad (f. 1883 resp. 1890).
Vals i A-dur efter Holst, Gnesta. (Insp. 1972, 30-1-4)

[Lyssna!](#)

<http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/?p=2159>

Sekundering i olika former är en viktig del i folkmusiktraditionen.

Till dig som läst ända hit och som ännu inte provat att sekundera säger jag:

Sätt igång!!!

Arne Blomberg

www.fam-blomberg.se

Samtidigt med att tidningen kommer ut så publiceras den här artikeln på hemsidan, www.sormlandsspel.se, med klickbara länkar. Prova gärna både länkarna och QR-koderna!